

ΕΚΠΑ
ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Η' Εξάμηνο 2014
Κλιμάκιο Β (Γράμματα Ζ-Κ)

Καθηγητής Ν. Κ. Αλιβιζάτος – Επ. Καθηγητής Κ. Γιαννακόπουλος

ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΚΑΙΟ ΕΝ ΜΕΣΩ ΚΡΙΣΗΣ

1. ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ
2. Ο ΝΟΜΟΣ
3. Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
4. Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ
5. Η ΕΥΘΥΝΗ
6. Η ΒΙΑ
7. ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ
8. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
9. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ
10. ΑΓΟΡΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ
11. ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΟ
12. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ
13. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ
14. Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- A. Από τον εξευρωπαϊσμό στην κρίση
- B. Η κλωνισμένη κυριαρχία
- Γ. Καταστάσεις ανάγκης
- Δ. Ο μετασηματισμός του δημοσίου συμφέροντος: από το ταμειακό στο δημοσιονομικό δημόσιο συμφέρον
- E. Το δημόσιο δίκαιο ως οικονομικό εργαλείο

A. Μανιτάκης, Η κατάρρευση του μεταπολιτευτικού πολιτικού συστήματος, με επίκεντρο την κρίση αξιοπιστίας της πολιτικής, την εποχή της αλληλοεξαρτώμενης, παγκόσμιας και επιμερισμένης, ευρωπαϊκά, κυριαρχίας, www.constitutionalism.gr, 4.1.2014.

K. Γιαννακόπουλος, Το δημόσιο συμφέρον υπό το πρίσμα της οικονομικής κρίσης. Σκέψεις με αφορμή τις αποφάσεις ΣτΕ Β' 693/2011, ΣτΕ Στ' 1620/2011 και ΣτΕ Α' 2094/2011, ΕφημΔΔ 1/2012, σ. 100.

ΑΕΔ 1/2012 [Παραγραφή αξιώσεων κατά του Δημοσίου]

ΑΕΔ 25/2012 [Προσδιορισμός επιτοκίου υπερημερίας του Δημοσίου]

ΕΔΔΑ, 3.10.2013, Α.Γ. κατά Ελλάδα [Παραγραφή αξιώσεων κατά ΝΠΔΔ]

ΣτΕ Ολ. 668/2012 [Μνημόνιο Ι – Δημοσιονομικό δημόσιο συμφέρον]

2. Ο ΝΟΜΟΣ

- A. Η παραγωγή του νόμου
 - α) Οι νόμοι του ενός άρθρου
 - β) Οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου
- B. Το περιεχόμενο και η ποιότητα του νόμου
 - α) Ο ατομικός νόμος
 - β) Η «καλή νομοθέτηση» (N. 4048/2012)
- Γ. Ο έλεγχος του νόμου
 - α) Ο έλεγχος συνταγματικότητας από τα δικαστήρια και από τα διοικητικά όργανα
 - β) Η σχέση ελέγχου συνταγματικότητας με τον έλεγχο συμβατότητας με το δίκαιο της Ένωσης και την ΕΣΔΑ

Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής επί του Νομοσχεδίου «Εγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 κ.λπ.»

ΣτΕ Ολ. 1250/2003 [Ολυμπιακά έργα – Αίτηση ακύρωσης κατά πράξης νομοθετικού περιεχομένου]

ΣτΕ Ολ. 3053/2009 [Εκτροπή Αχελώου – Αίτηση ακύρωσης κατά τυπικού νόμου]

ΣτΕ Ολ. 123/2007 [Προστασία περιβάλλοντος – Έλεγχος νομοθετικής διαδικασίας]

ΣτΕ Ολ. 26/2014 [Εκτροπή Αχελώου – Έλεγχος νομοθετικής διαδικασίας]

ΣτΕ Ολ. 3086/2011 [Εσωτερικά ζητήματα (interna corporis) της Βουλής]

ΣτΕ Δ' 1805/2008 [Ο έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων από διοικητικά όργανα]

ΔΕΕ 22.6.2010, C-188/10 και C-189/10, Aziz Melki και Sélim Abdeli [Η σχέση ελέγχου συνταγματικότητας και ελέγχου συμβατότητας με το δίκαιο της Ένωσης]

ΕΔΔΑ, 7.11.2013, Βαλλιανάτος κ. Ελλάδας [Ο διάχυτος και παρεμπόδιων δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων και η εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων]

3. Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

A. Η οργάνωση

- α) Οι αποκρατικοποιήσεις
- β) Η κατάργηση δημοσίων νομικών προσώπων και η διαθεσιμότητα των υπαλλήλων
- γ) Οι ανεξάρτητες αρχές σε κρίση

B. Η δράση

- α) Η κανονιστικώς δρώσα διοίκηση
- β) Από τη διοικητική σύμβαση στη δημόσια σύμβαση και στις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα
- γ) Από τη θέσπιση κανόνων δικαίου στη ρύθμιση

ΣτΕ ΠΕ 242/1998 [Κρατική εποπτεία επί δημοσίων επιχειρήσεων που παρέχουν αγαθά ζωτικής σημασίας για το κοινωνικό σύνολο]

ΔΕΕ, 8.11.2012, C-244/11, Επιτροπή / Ελλάδα [Σύστημα που εξαρτά από προηγούμενη έγκριση την απόκτηση δικαιωμάτων ψήφου που αντιπροσωπεύουν άνω 20 % του μετοχικού κεφαλαίου ορισμένων "αωνύμων εταιριών εθνικής στρατηγικής σημασίας"]

ΣτΕ Δ' 1415/2013 [Φύση και αρμοδιότητες του ΤΑΙΠΕΔ]

A. Τσιρώνά, Η κατάργηση των οργανικών θέσεων των δημοσίων υπαλλήλων (Συνιστά η κατάργηση τρόπο απόλυσης;), ΕφημΔΔ 6/2012, σ. 801.

ΣτΕ Ολ. 3354/2013 [Αντισυνταγματικότητα των διατάξεων του άρθρου 33 του ν. 4024/2011 περί αυτοδίκαιης απόλυσης και προσυνταξιοδοτικής διαθεσιμότητας υπαλλήλων]

ΣτΕ Ολ. 3839/2009 [Ο παρεμπόδιων έλεγχος των κανονιστικών διοικητικών πράξεων]

ΔΕΚ, 13.1.2005, C-84/03, Επιτροπή / Ισπανία [Το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο για τις δημόσιες συμβάσεις και η έννοια του «οργανισμού δημόσιου δικαίου»]

ΣτΕ Ολ. 3319/2010 [Επιβολή κύρωσης από την Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου των Επικοινωνιών]

ΣτΕ Δ' 4025/2011 [Παράταση θητείας μελών ΕΣΡ]

4. Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

A. Η οργάνωση

- α) Η σύνθετη αρχιτεκτονική
 - αα) Η διάκριση των δικαιοδοσιών
 - αβ) Η κατανομή των αρμοδιοτήτων
 - β) Οι μεταρρυθμίσεις
 - βα) Η επιτάχυνση
 - ββ) Ο κίνδυνος υποβάθμισης

B. Οι εγγυήσεις

- α) Η ανεξαρτησία των δικαστών
- β) Η ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση των δικαστών
- γ) Η επιλογή της ηγεσίας των ανώτατων δικαστηρίων

Γ. Ο ρόλος

- α) Μεταξύ ακτιβισμού και αυσυγκράτησης: ο ρυθμιστικός ρόλος των δικαστών
- β) Οι δημοσιονομικές συνέπειες των δικαστικών αποφάσεων

Ν. 3886/2010 [Κ. Γιαννακόπουλου, Η νέα δικονομία των δημοσίων συμβάσεων: ακόμη μια χαμένη ευκαιρία, ΕφημΔΔ 2010, σ. 595 επ.]

ΣτΕ Ολ. 3919/2010 [Μετατροπή ακυρωτικών διαφορών σε διαφορές ουσίας]

ΣτΕ ΕΑ 496/2011 [Πιλοτική δίκη (παρ. 1 του άρθρου 1 του Ν. 3900/2010) – Προϋποθέσεις προσωρινής δικαστικής προστασίας]

ΣτΕ Στ' (Μον) 1/2014 [Δίκαιη ικανοποίηση λόγω υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας της δίκης]

ΣτΕ ΕΑ Ολ. 136/2013 [Παράβολο επί ασφαλιστικών μέτρων]

ΣτΕ Β' 1519/2013 [Η συρρίκνωση της αίτησης αναίρεσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας]

Ειδικό Δικαστήριο άρ. 88 παρ. 2 Σ. 88/2013 [Η αντισυνταγματικότητα της μείωσης των αποδοχών των δικαστών]

ΣτΕ Ολ. 114/2012 [Προαγωγή σε θέση Αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας]

Προσωρινή Διαταγή της 17ης.6.2013 του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, επί της από 12.6.2013 αίτηση αναστολής της ΠΟΣΠΕΡΤ

5. Η ΕΥΘΥΝΗ

Α. Η βουλευτική ασυλία

Β. Η ποινική ευθύνη των υπουργών

Γ. Η πειθαρχική ευθύνη και η αυτοδίκαιη αργία των δημοσίων υπαλλήλων

Δ. Η αστική ευθύνη του Δημοσίου

ΕΔΔΑ, 11.2.2010, Συγγελίδης κατά Ελλάδος [Βουλευτική ασυλία και δίκαιη δίκη]

Η πρόταση του Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου προς το Ειδικό Δικαστικό Συμβούλιο του Αρείου Πάγου (άρθρο 86 παρ. 4 του Συντάγματος) επί της ποινικής υποθέσεως κατά του πρώην Υπουργού Γεωργίου Παπακωνσταντίνου

Κ. Ρέμελη, Η αναδρομική εφαρμογή της αυτοδίκαιης θέσης σε αργία επί εκκρεμών πειθαρχικών υποθέσεων, ΕφημΔΔ 6/2012, σ. 786

ΣτΕ Α' 2852/2012 [Αστική ευθύνη του Δημοσίου από πράξεις οργάνων της δικαστικής εξουσίας]

6. Η ΒΙΑ

Α. Η βία και η άσκηση δημόσιας εξουσίας

α) Η νόμιμη βία

β) Η παράνομη βία

Β. Η βία και η πολιτική δράση

α) Το δικαίωμα και η υποχρέωση αντίστασης

β) Η βία ως μέθοδος δράσης πολιτικού κόμματος

γ) Η έννοια του πολιτικού εγκλήματος

ΕΔΔΑ, 20.12.2004, Μακαρατζής κ. Ελλάδας [αστυνομική βία]

Αρ. 7^Α του Ν. 3023/2002 [Αναστολή χρηματοδότησης πολιτικών κομμάτων]

Ν. Κ. Αλιβιζάτου, Επιτρέπεται η απαγόρευση πολιτικού κόμματος;, Η Καθημερινή, 23.9.2012

Ν. Κ. Αλιβιζάτου, Ήρθε η ώρα των δικαστών, Η Καθημερινή, 22.9.2013

ΑΠ Στ' ποιν. 1413/2010, σκέψη 4 [Η έννοια του πολιτικού εγκλήματος]

7. ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

Α. Η φιλελεύθερη ερμηνεία του Συντάγματος και η υποβάθμιση των θεμελιωδών υποχρεώσεων

Β. Μεταξύ προστασίας της περιουσίας και φορολογικής υποχρέωσης

Γ. Η προστασία του περιβάλλοντος: δικαίωμα ή υποχρέωση;

Ν. Κ. Αλιβιζάτου, Η επίδραση της νομολογίας του ΕΔΔΑ στην προστασία της ατομικής ιδιοκτησίας στην Ελλάδα, in Μ. Ν. Πικραμένου (επιμ.), Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Συμβούλιο της Επικρατείας σε διαρκή διάλογο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2013, σ. 7 επ.

ΕΔΔΑ, 6.12.2007, Zante-Μαραθνήσι ΑΕ κατά Ελλάδος [Προστασία της περιουσίας και προστασία υπό εξαφάνιση ειδών]

ΕΔΔΑ, 21.2.2008, ΑΤΕ Ξενοδοχεία Κρήτης κατά Ελλάδος [Προστασία της περιουσίας και προστασία πολιτισμικού περιβάλλοντος]

ΣτΕ Ολ. 1972/2012 [ΕΕΤΗΔΕ]

ΣτΕ Ολ. 1685/2013 [Συνταγματικότητα έκτακτης εισφοράς του άρθρου 18 του ν. 3758/2009]

ΣτΕ Ολ. 3500/2009 [Αντισυνταγματικότητα νομιμοποίησης αυθαίρετων κατασκευών]

ΣτΕ Ολ. 2499/2012 [Προστασία δασών και αδειοδότηση αιολικού σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας]

ΣτΕ Ολ. 1492/2013 [Μεταλλεία Κασσάνδρας – Προστασία του περιβάλλοντος και οικονομική κρίση]

8. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Α. Η κανονιστική δύναμη των κοινωνικών δικαιωμάτων

Β. Η οικονομική κρίση και το φάσμα του νομικού δαρβινισμού

Γ. Το χρέος της κοινωνικής αλληλεγγύης

ΣτΕ Δ' 2523/2004 [Άτομα με ειδικές ανάγκες και άδεια ίδρυσης ειδικού σχολείου]

ΣτΕ Γ' 3729/2011 [Η προστασία των αναπήρων]

ΣτΕ Α' 771/2007 [Επίδομα πολυτέκνου και αναγνωρισμένοι πρόσφυγες]

Κοντιάδη Ε. – Α. Φωτιάδου, Κοινωνικά δικαιώματα, αναλογικότητα και δημοσιονομική κρίση. Θεωρητικές επισημάνσεις επ' ευκαιρία της ΟλΣΕ 668/2012, ΔτΑ 2012, σ. 27 επ.

ΕΔΔΑ, 7.5.2013, Κουφάκη κατά Ελλάδας και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδας [Το Μνημόνιο της Ελλάδας]

ΕΔΔΑ, 8.11.2013, DA CONCEIÇÃO MATEUS κατά Πορτογαλίας & SANTOS JANUÁRIO κατά Πορτογαλίας [Το Μνημόνιο της Πορτογαλίας]

9. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Α. Η προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού και η οικονομική ελευθερία

Β. Ο κρατικός παρεμβατισμός

Γ. Η απελευθέρωση των αγορών

Δ. Η αντοχή των κρατικών μονοπωλίων

Επιτροπή Ανταγωνισμού Ολ. 501/VI/2010 [Δράση δημόσιων φορέων και αρχή σεβασμού του ελεύθερου ανταγωνισμού]

ΣτΕ (Δ) 2194/2006 [Άδειες σκοπιμότητας]

ΣτΕ (Ολ.) 1664/2011 [Φορτηγά βυτιοφόρα – Κλειστά επαγγέλματα]

ΔΕΕ, 24.1.2013, C-186/11 και C-209/11, Stanleybet [ΟΠΑΠ - Μονοπώλιο τυχηρών παιγνίων]

10. ΑΓΟΡΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Α. Το εθνικό Σύνταγμα και οι περιορισμοί της ελευθερίας της έκφρασης

Β. Η ελευθερία της έκφρασης στη νομολογία του ΕΔΔΑ και η διαμόρφωση της «δημοκρατικής κοινωνίας»

Γ. Τα μονοπώλια γνώμης και η απαγόρευση του μισαλλόδοξου λόγου

Δ. Η ελευθερία της έκφρασης και η αυτορρύθμιση των οικονομικών αγορών: το παράδειγμα των οργανισμών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας

ΣτΕ Ολ. 1213/2010 [Η χρήση «κρυφής κάμερας»]

Ν. Κ. Αλιβιζάτου, Όταν το ΣτΕ εξορκίζει την «κρυφή κάμερα». Με αφορμή την ΣτΕ Ολ 1213/2010, ΔίΜΜΕ 2010, σ. 166 επ.

ΕΔΔΑ, 5.7.2007, Λιοναράκης κατά Ελλάδα [Ελευθερία έκφρασης - Καθιέρωση ελάχιστου ποσού χρηματικής ικανοποίησης]

Ν. Κ. Αλιβιζάτος – Β. Μάλλιος, Ο πολιτικός λόγος στο Στρασβούργο, ΔίΜΜΕ 2008, σ. 438 επ.

Στ. Θάνου, Νομιμότητα και σκοπιμότητα της ποινικοποίησης της αμφισβήτησης των γενοκτονιών, σχόλιο στην απόφαση του Conseil constitutionnel, 2012–647 DC, 28.2.2012 «Νόμος για την καταπολέμηση της αμφισβήτησης της ύπαρξης γενοκτονιών αναγνωρισμένων από τον νόμο», ΕφημΔΔ 1/2012, σ. 68

ΑΠ 3/2010 [Υπόθεση Πλεύρη]

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 462/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 2013, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1060/2009 για τους οργανισμούς αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας

11. ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΟ

Α. Το υποκείμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων

Β. Το Σύνταγμα και η ιδιότητα του πολίτη

Γ. Η ΕΣΔΑ και η προσωπική αυτονομία

Δ. Παγκοσμιοποίηση και περιπλάνηση στις αγορές

α) Οι μετανάστες

β) Η «δυσφορία του επιδημητικού»

Ε. Η προστασία των μειονοτήτων: δικαίωμα στη διαφορά ή στην αδιαφορία;

Κ. Γιαννακόπουλου, Η μετάλλαξη του υποκειμένου των συνταγματικών δικαιωμάτων, ΕφημΔΔ 2/2012, σ. 146 επ.

ΣτΕ (Ολ.) 460/2013 [Ιθαγένεια τέκνων αλλοδαπών και δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι των αλλοδαπών στις δημοτικές]

ΕΔΔΑ, 29.4.2002, Pretty κατά Ηνωμένου Βασιλείου [Απαγόρευση της υποβοήθησης σε αυτοκτονία – Η έννοια της προσωπικής αυτονομίας]

ΕΔΔΑ, 21.6.2011, T.E. κατά Ελλάδα [Συνθήκες κράτησης ενόψει απέλασης]

ΔΕΕ, 15.11.2011, Dereci [Η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης]

ΔΕΕ, 7.11.2013, C-199/12 - X κ.λπ. [Προστασία των διωκόμενων ομοφυλόφιλων]

12. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Α. Η προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας

Β. Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας

Γ. Ασφάλεια: δημόσιο συμφέρον ή δικαίωμα;

ΜονΠρωτΑθ 5914/2004 [Ζέπελιν]

ΑΠΔΠΧ 58/2005 [Κάμερες παρακολούθησης για τη διαχείριση της κυκλοφορίας]

ΣτΕ Δ' 4600/2005 [Εθνική ασφάλεια και δικαίωμα δικαστικής προστασίας]

Γνωμοδότηση ΑΠΔΠΧ 2/2009 [Ανάλυση DNA και δημιουργία αρχείου γενετικών αποτυπωμάτων]

13. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

A. Η συνταγματική απορρύθμιση

α) Η κανονιστική αποδυνάμωση του εθνικού Συντάγματος

αα) Η εξευρωπαϊσμός και η παγκοσμιοποίηση

αβ) Το Σύμφωνο σταθερότητας και

ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας

β) Η ατελής συνταγματοποίηση της Ευρώπης

βα) Η αποτυχία της Συνθήκης για ένα Σύνταγμα της Ευρώπης

ββ) Ο αμφίβολος συνταγματικός χαρακτήρας της ΕΣΔΑ

B. Οι αντοχές του Συντάγματος

α) Ο συνταγματικός πατριωτισμός

αα) Η διάχυση των εννόμων τάξεων και

ο συνταγματικός πλουραλισμός

αβ) Η προστασία της εθνικής συνταγματικής ταυτότητας

β) Οι προσαρμογές του Συντάγματος

βα) Το ζωντανό Σύνταγμα

ββ) Προς μία νέα τυπική αναθεώρηση;

ΣτΕ Ολ. 3470/2011 [Βασικός Μέτοχος]

ΕΔΔΑ, 8.7.2010, Σιταρόπουλος κ.λπ. κατά Ελλάδα [Άσκηση εκλογικού δικαιώματος από τους εκλογείς που βρίσκονται εκτός επικράτειας]

ΔΕΚ, 27.11.2012, C-370/12, Pringle [Μηχανισμός σταθερότητας για τα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ]

ΣτΕ 4653/2011 – [Η δεσμευτικότητα των αποφάσεων του ΕΔΔΑ]

M. P. Maduro, Τρεις θεωρήσεις συνταγματικού πλουραλισμού, Εφαρμογές ΔΔ 2010, σ. 908 επ.

M. P. Maduro, προτάσεις της 8.10.2008 στην υπόθεση C-213/07, Μηχανική [Η εθνική συνταγματική ταυτότητα]

ΑΕΔ 11/2003 [Ο δικαστικός έλεγχος της αναθεώρησης]

14. Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

A. Η κρίση της διαδικαστικής δημοκρατίας

α) Η δημοκρατική αρχή υπό την επίδραση της ΕΣΔΑ

και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

β) Τα δημοψηφίσματα και οι εκλογές ως δημοσιονομικοί κίνδυνοι

B. Η κρίση της δημοκρατίας ως ελευθερίας

α) Από τον απολιτικό πολίτη στην «αντιπολιτική»

β) Το φάσμα του ολοκληρωτισμού

ΕΔΔΑ, 27.3.2008, Τουρκική Ένωση Ξάνθης κ.ά. κατά Ελλάδα [Ελευθερία συνένωσης και εθνικές μειονότητες – Η δημοκρατία στη νομολογία του ΕΔΔΑ]

ΔΕΚ, 3.12.2009, C-518/07, Επιτροπή / Γερμανία [Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος των ανεξάρτητων αρχών – Η δημοκρατική αρχή στο δίκαιο της Ένωσης]

Κ. Γκάλι, Τα πολλά πρόσωπα της αντιπολιτικής (μτφρ. Θ. Γιαλκέτση), Η Εφημερίδα των Συντακτών, 10.3.2013

Ν. Κ. Αλιβιζάτου, Δημοψήφισμα, μια ατυχής πρωτοβουλία, Η Καθημερινή, 10.11.2011

